

ЗАПОБІЖНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ

КЕРНЯКЕВИЧ-ТАНАСІЙЧУК Юлія,
др. наук, професор, Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, Україна,
ORCID ID: 0000-0002-9165-2818

Summary: The abstracts of the report analyze the preventive potential of criminal-executive policy. It has been established that crime prevention is one of the goals of criminal-executive law. Particular attention is paid to the prevention of recidivism, including penitentiary crime, which is carried out by the subjects of the implementation of the criminal-executive policy – the bodies and institutions for the execution of punishments. The means of such preventive activity are outlined.

Key words: criminal-executive policy, punishment, prevention of recidivism, prevention of penitentiary crime, bodies and institutions for the execution of punishments.

Кримінально-виконавча політика є складовою частиною внутрішньої правової політики держави у сфері боротьби зі злочинністю, яка визначає принципи, стратегію, завдання та напрями правотворчої та правозастосовної діяльності держави у сфері виконання призначених судами покарань особам, що визнані винними у вчиненні кримінальних правопорушень [1, с. 296]. Хоч і кримінально-виконавча політика і є завершальною стадією у процесі боротьби зі злочинністю, реалізація якої відображається безпосередньо в екзекутивній діяльності органів та установ виконання покарань, однак для неї характерним одночасно є виконання завдання щодо запобігання злочинності. На це вказує передусім норма, закріплена у ч. 1 ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України), яка регламентує мету та завдання кримінально-виконавчого законодавства [2], у якому знаходить своє відображення кримінально-виконавча політика. Серед цілей кримінально-виконавчого законодавства названо запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами.

Крім того, покарання, виконання якого здійснюється у рамках реалізації кримінально-виконавчої політики, „має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами” [3]. З огляду на міжгалузевий характер інституту покарання, очевидно, що зазначені елементи мети, окреслені у Кримінальному кодексі України, будуть актуальними на всіх етапах кримінального переслідування, у тому числі піл час виконання-відбування покарань.

Відтак принцип, про який свого часу зазначав Чезаре Бекарія: „Краще запобігти злочину, ніж потім карати за нього” [4, с. 222] притаманний і кримінально-виконавчій політиці, зокрема, в частині запобігання рецидивній та пенітенціарній злочинності. Одночасно, на підтримку заслуговує позиція авторів посібника „Кримінологічні засади запобігання злочинам в установах виконання покарань України (пенітенціарна кримінологія)” за редакцією О.М. Джужі, які вважають, що злочинність в установах виконання покарань (далі – УВП) у теоретичному та практичному аспектах розглядається в межах загального поняття „рецидивної злочинності” [5, с. 83].

Визначаючи поняття „запобігання злочинності” В.В. Голіна стверджує, що: „це кримінологічне поняття, під яким розуміється теорія і практика протидії злочинності шляхом перешкоджання дії чинників, що її детермінують, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки” [6, с. 460].

Зрозуміло, що втілювати у життя відповідні заходи протидії злочинності зобов'язані уповноважені на це суб'єкти. У частині запобігання рецидивній злочинності загалом та пенітенціарній

злочинності у тому числі такими уповноваженими по запобіганню суб'єктами будуть органи і установи виконання покарань, першочерговим завданням яких є забезпечення реалізації кримінально-виконавчої політики.

Так, запобігання вчиненню кримінальних правопорушень в УВП здійснюється за допомогою загальносоціальних, спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів профілактики. При цьому процес запобігання має бути системним, включати всі зазначені вище заходи. Запобігання вчиненню кримінальних правопорушень в УВП слід реалізовувати не лише власними силами персоналу УВП, а із залученням родичів, близьких осіб засуджених, представників інститутів громадянського суспільства тощо.

На підтримку заслугує думка О.Г. Колба, який складовими елементами діяльності щодо запобігання злочинам (сьогодні – кримінальним правопорушенням) називає основні засоби виправлення та ресоціалізації засуджених [7, с. 11], визначені у ст. 6 КВК України, до яких належать: встановлений порядок виконання та відбування покарання (режим), пробація, суспільно корисна праця, соціально-виховна робота, загальноосвітнє і професійно-технічне навчання, громадський вплив [2].

Про окремі аспекти запобіжного потенціалу кримінально-виконавчої політики зазначається і у Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року: „Сучасний інструментарій впливу на засуджених ще тільки формується, а наявний – не гарантує створення умов для ресоціалізації в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, що сприятиме зміні поведінки засуджених та запобігатиме вчиненню ними правопорушень після звільнення. Є потреба у розширенні переліку інструментів, форм соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими під час відбування покарання і після звільнення, удосконалення порядку надання засудженим освітніх послуг, забезпечення корисної зайнятості засуджених, ефективного використання їх вільного часу” [8]. Відтак очевидно є необхідність в урізноманітненні форм та методів профілактичної діяльності персоналу органів та УВП з огляду на особистість засудженої особи, її вік, поведінку тощо задля успішного досягнення мети покарання.

Бібліографічні посилання:

1. Фріс П.Л., Кернякевич-Танасійчук Ю.В. *Політика кримінально-виконавча*. В: Велика українська кримінологічна енциклопедія. У 2 т., Т. 2, М-Я, редкол.: В.В. Сокурєнко (голова), О.М. Бандурка (співголова) та ін., наук. ред. О.М. Литвинов, Факт, Харків, 2021. с. 296-299.
2. *Кримінально-виконавчий кодекс України*. Закон України від 11.07.2003 р. №1129-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>.
3. *Кримінальний кодекс України*. Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page#Text>.
4. Беккариа Ч. *О преступлениях и наказаниях*. Пер. с итал. Київ, 2014. 240 с.
5. *Кримінологічні засади запобігання злочинам в установах виконання покарань України (пенітенціарна кримінологія)*. Посіб. за ред. О.М. Джужі, НАВС, Київ, 2013. 620 с.
6. Голіна В.В. *Запобігання злочинності*. В: Велика українська кримінологічна енциклопедія. У 2 т., Т. 1, А-Л, редкол.: В.В. Сокурєнко (голова), О.М. Бандурка (співголова) та ін., наук. ред. О.М. Литвинов, Факт, Харків, 2021. с. 460-463.
7. Колб О.Г. *Установа виконання покарань як суб'єкт запобігання злочинам*. Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2007. 34 с.
8. *Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках*. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12. 2022 р. №1153-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022%D1%80#n10>.